

Æ Blaj

...tæ bevarls af æ sproch å kultue

Februar 2011
nr. 43

**Kom tæ Generalfosamling
den 3.3. kl. 18.30**

Nyt fra æ bestyrels!

Føst et "MOIN" te oll æ mælemmer, å ønsk um "et got nytå". I æ bestyrels æ vi begynt mæ at planlæg næste åes program.

Som vi pleje hålle vi æ generalfo-samling i marts, denhæ gang å Acheskov kro den træe i træe æ klok halsyv – mæ Solæch o Gul ært.

Men elles ha vi snakket um å sam-mel æ mælemmer en fie tæ fem gang innen næste generalfosamling. Hel sikke æet at vi ska tæ Trøjborg o syng i Septembe, å at vi ska i kirk o syng tæ Advent. Men I ka rolle glæe jæ – de blye it de jenest arrange-mange.

I sist blaj ættelyst vi bøche, sang å maopskrifte. Å richte manne ha fult æ opfordring å sæn vos kopie. Emne sum vi nå æ i gang mæ å registree og arkivee innen vi ligge dem ue å vos jemmesie. Men a ka got lich saj, vi hae plas te manne – manne fleje, så lee nå lit i jæ gemme, å ta dem mæ te æ generalfosamling i Acheskov, vi ska nok pas got å dem.

A-propo æ jemmesie – hae I prøvet å se den – nå ha vi ænle fân has å en. Så, nå ka I føl mæ i va vi ståe fo, å va vi lover – å it minst vå lit det koste. Så sæl di, sum hae glæmt å betal kontingent, ka nå orden de let innen æ generalfosamling.

Å te dem sum it æ så stiv i æ com-puter. Vi hae lauvet en "pr-kasse" (prøvkas) mæ ål vos bøche å blaj å blankette å prise, sum vi stille tæ rådighee tæ arrangemange å byfe-ster å sammelkomste ue ve ål jer der it ka fin ue a å bruch æn computer.

Lich æn sist ønsk fra æ bestyrels. Vi hae åsse en "Facebook"side, men vi hae ingen te å skriv å en. Vi mangle, at de æ nauen dæ vil benyt æ sie tæ å start en "debatsie". elle fotæl en lille vits (vovet eller ikke vovet, som Hamlet ville have spurgt – viss han hae havt æn computer).

Mikkel

Indlæg til Æ Blaj – gern å dialekt – sendes tæ æ redaktøe

Peder Luckmann,

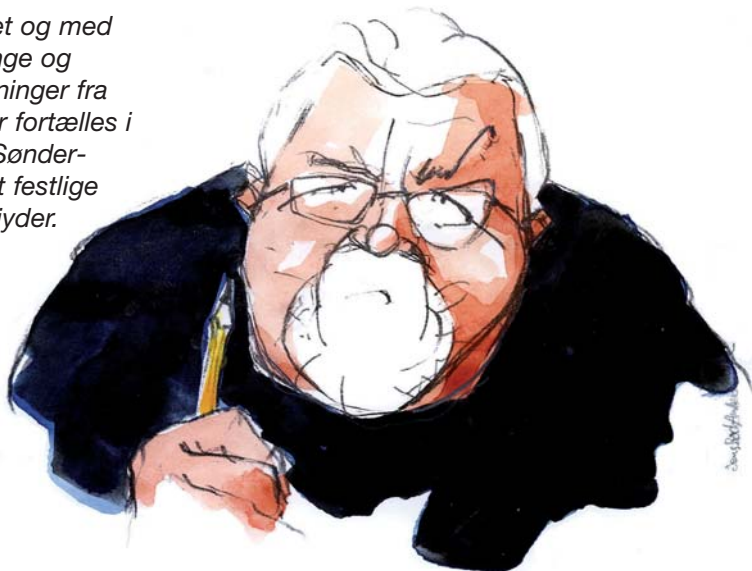
Synnegae 28 B, 6520 Tautlund

Tlf. 22 70 30 84

mail: luckmann@email.dk

Sønderjysk humor fra pikkelhuer til Rummelpotten

Med et blink i øjet og med festlige fællessange og mange gode tegninger fra årenes udgivelser fortælles i foredraget om i Sønderjylland og om det festlige liv blandt sønderjyder.

Efter generalforsamlingen skal vi høre Sønderjysk humor. Det er æ Rummelpot redaktør, Sven-Erik Ravn, der holder foredraget. Sønderjyder er på mange måder noget særligt - også når det drejer sig om humor, fortæller redaktøren. Hans foredrag "Sønderjysk humor fra pikkelhuer til Rummelpotten" bekræfter med satiriske tegninger og historier at i Sønderjylland trives en særlig kommunikationsform. Rummelpotten er udkommet siden 1946. Dengang mente stifteren, at man efter anden verdenskrig havde brug for noget at grine af. Og det har man stadig i det sønderjyske.

Vi sønderjyder sidder ikke bare og fortæller vitser, nej, vi bruger humoren i hverdagen til at understrege vore holdninger og meninger. Og når man siger en måske ilde hørt sandhed på en morsom måde og med et glimt i øjet, er den ofte ikke så fornærmende som budskabet ellers kunne have været. Så på en måde kan man sige at vores humor kan bruges piedestaldende, siger Sven-Erik Ravn. Med et blink i øjet og med festlige fællessange og mange gode tegninger fra årenes udgivelser fortælles om i Sønderjylland og om det festlige liv blandt sønderjyder.

Adventsgudstjænest i Kliplev Kirk

Det va Sognepræst Eva Wiwe Løbner det varetou den kirkle handling å synnejysk. Vi der var møt op fik en dejle optagt tæ dæ som stod for æ døør (Advent og Juul) Det var en dejle oplevels ved at fejre æ 1. synda i advent å synnejysk.

Vi i bestyrelsen fik ros for denne eddemæer den ros vil vi gern giv virre

til dig Eva Wiwe Løbner!
Bestyrelsen vil sikkert sprør en anden gang! Tak for dit åbne sind!

Edde æ kirkle handling, sluttet vi æ ettemæe å Kliplev Forsamlingsgård med gløgg å æfelskive, å kaffe å kringl. Tak tæ ål dem der var møt op!

H.C.

Ræujaut

Jaut æ en dæjle tradischon, helst ue å æ lan ved en buen. Man fæ æ bøj å så kumme ti æ ti, få æjsen ka de gi bøe. Den jæche, som bye in, sør tit få, at de kumme manne mæ, som osse ha lan, så han ka håf å å bliu bøjn igen. Ve jen a de jaute sket den he historie:

Æ jaut vå got igång, å vi haj fån en ha å en fasan i æ føst klap. No vå annen klap osse fær og æ jæche samlet sæ ve æ skaujørn. To jæche kum slæfen mæ et stoe rådye, som vi anne soi tillyk mæ. Mens vi stoj å kigget å æ dye, kom Uwe om æ jørn mæ en ræu. Stolt å mæ et stoe grin loi han æ ræu lich foran vos. "Føj vå'n stjynke" soj jen a æ jæche. "Ja" soj en annen, "de gør æ ræu å"

*Med venlig hilsen
Ernst Justus Jessen, Haderslev*

Æ Spanne Præst

Æ blev ringet op en dau af Jørgen Hansen i Tautlund. Han vil gjern gi mæ den hele historie om den svorne vej te Mithusum, da han lå ind mæ en. Den lægge vi å æ hjemmesie, så ka den løj ses dæe!

Jørgen Hansen æ føjt 3 dau ette 1. verdenskrig brøj ue! Altså æ han 96 åe o det ældst melem af æ forening! Jørgen Hansen var i manne åe skol-eleder i Tirslund skoel. Jørgen spue mæ af om æ vidst hva "snudde" det betøj, å ja æ ku jo kun øve få en lærer forklare hva æ ment det betøj – men nej det var slet it det! Det betye nemle at man æ fingenem! Det Skusmål haj han gien tæ en snedke som så begynt å pak sammel intæ han høe den oprindle betydning

Vi bringe hæe en anden historie som æ å fik af Jørgen Hansen, om Æ Spanne Præst

Peder Luckmann

(Af Peder H. Smidt, Spandet.)

Ud å æ Vesterkant i et sovn,
Som læng før vo ti fik Spanne te navn,
der vår i gammel ti en præst,
som i æ kro vår en staje gjæst.

Han såd der tit å manne gång
Den hele dav o nat så lång.
Æ kro han haj så kjær,
o de vår et så sær,
få han holdt a den drik,
som her i æ kro han fik.

Jørgen Hansen, det ældst melem af æ forening

Men da æ bisp i Rif han høe fátæel,
te æ præst så gjen i æ kro vild dvæl,
så ladt han boj gå herop te vo præst,
te han sku vær en velkommen gjæst,
nær han vild kom ud å gi besked
om sæ sjel o om hans menighed.

De vår sønd å sej, te æ præst blev glaj,
men der vår jo inne anne raj
o en dav, de såv orndle ud i æ vær,
da tråt han i si kønnest klær
o tænd den sølbeslån merskumspif
ladt spænd fo o drav astej te Rif.

Hva æ bisp han soj, ved æ it så nøj,
men tesist vo præst si knæ måt bøj
o så måt han lov ve si ær o si tro,
te han aller mer vild gå ind i æ kro.
"Så gak med fred!" æ bisp han mæld,
o læng i Rif vo præst et dvæld.

Hjemad han vår både tvære o sur,
o av o te han æ kusk skældt u'e
Æ kusk – han hedt fåresten Mads –
idav ku slet et kør tepas,
så vi ka forstå, at ålt lav di kør,
kom Mads jo i en selle humør,
o skøndt æ hest vår ville o rask
han gav dem manne velmén dask.

Sådn gær et i verden, do kinner et vist,
di uskylle tit må li tesist.
Lav sin æ kro de sku kør fåbi,
æ præst han keg te den anden si,
så men han, æ fristels vå et så stor,
o de vild vær letter o stå imoe?

Men hva gær der no idav a Mads?
den ka'l er nok et taft bagh a æ las.
Han kinner te punkt o te prik
si husbonds goj, ældgammel skik,
o så slær han skrald mæ æ pisk
o gør holdt lig uden få æ kromands disk.

Nej, "Kør!" "Kør!" æ præst han skreg
o blev i de sam om æ næv så bleg.
"Æ bisp i Rif har æ lovet før
et mer o gå ind a æ kromands dør.
O æ hverken kan eller vil,
få midt embed å ær stær å spill!"

Der kom novve rynker i Madses pand,
o han svar æ præst: "Da vår de iband!
Te sådn en gammel, ærværdig hallunk
et ka la vos sjel ram æ mæ me æ dunk.
Æ tøs, de er både sønd å skam
å nægt en tøste mand en dram"

I har lovet æ bisp ve jer ær å jer tro,
Te I aller mer vild gå ind i æ kro.
Men hva så, nær å en annen månér
vi ku kom ind i æ kro i kåtér?
Hva tykkes i far om de her,
når ind a æ dør æ jer bær?

Æ præst et længer ku stå imod,
o snar såd han bænket derind ve æ bord.
Så vår han rigte i si es.
Han kinked med dem åld, han nikked te
Mads.
"Det går an!" soj han så "No æ bisp vi
snød,
o inne ska sej, te mi ord æ brød.
Heretter æ osse me ret o me ær
mi kjul o mi krav som præst ka bær.
Men fra sovnd o te sovnd der vil gå ry
a æ præst o æ kusk fra Spanne by."

Rundvisning å Sønderborg Slot onsdag 18. maj kl. 19.00

Æ musee å Sønderborg Slot har en
sæustilling om "Den Store Krig", æ
krig fra 1914 til 1918,
vo manne synnejyer mist æ liv.

Museumsinspektør Inge Adriansen
vil vis rundt o fortæl om æ ustelling
o den fofærdle krig.

I forbindels mæ æ rundvisning æ dæ
kaffe mæ brøtåt.

Pris inklusiv entre o kaffebord æ 130,00 kr.

Temelding tæ Ann Poselt
Tlf. 7466 9220 Mail: pack@bbsyd.dk

Dæ æ desværre kun plads tæ 60 per-
soner, så stræv o bliv tæmælt.

Peers Awten

Svend Kristiansen fra Tønder har i 2007 skrevet følgende artikel om Peers Awten

Hver gang man begynder at arbejde med gamle skikke, gamle overleveringer eller gamle arrangementer viser det sig som regel, at de har hjemsted både i den kristen verden, den mytologiske verden, den hedenske verden, men nok også i den nationale verden. Når Biikebålet, Peers Awten, Sankt Peters Aften, Peers Daws og Sankt Peters dag har været der – måske i flere tusinde år – hænger det sammen med, at det var noget der vedrørte menigmand. Det vedrørte daglige gøremål i det samfund, man levede i.

Afsted med vinteren

Det er næppe et barn i Danmark eller i Sydslesvig, der ikke kender midsommerfesten – Sankt Hans fest eller Sankt Johannes Fest – offerfesten til Hellig Johannes. Offerfesten til Hellig Sankt Peter er ikke så kendt. Hellig Johannes har fødselsdag den 24. juni og Hellig Peter den 22. februar, deraf Sankt Hans dag og Sankt Peters dag. Efter alt at dømme har den katolske kirke helligholdt Sankt Peters dag fra år 300 efter Kristi fødsel eller Petristolfest efter oprettelsen af den katolske bispestol. Vi ved fra gamle frisiske sagn, at man langt tilbage i tiden har holdt Biikebål eller Petristolfest aftenen før den 22. februar – en offerfest,

der gennemførtes for at tage afsked med vinteren, men også til ære for den mytologiske gud Odin eller Weadke, som han hedder på frisisk. Til trods for reformationens indførelse har man i det frisiske område haft biikebålet eller ildtegnet – friserenes forårsfest – og man har helt op mod det 17. århundrede sendt Odin offergaver og offeråb.

Farefuld rejse

Da så flertallet af de mandlige øboere i det 17. og det 18. århundrede med egne eller hollandske sejlskibe tog på hvalfangst og sæljagt til de grønlandske og arktiske farvande, blev tidligere gamle hedenske skikke i forbindelse med biikebålet omdannet til en slags tingret og afskedsfest for de udrejsende mænd. Man måtte på daværende tidspunkt regne med, at mangt et skib på den lange fart op gennem Nordhavet og langs med Grønlands farlige østkyst kunne forlise i stormvejr eller komme ud for andre uforudsete naturkatastrofer i ishavet. Mange af de mænd der drog ud, ville som følge deraf ikke gense familie og hjemstavn.

Tinglæsning

Det var derfor nødvendigt, at man inden udrejsen ordnede alle de fornødne familie og retsformaliteter. Det skete så på dagen efter biikebålet på Peers-dag. Vi kender det fra øen Sild hvor der var tinglæsning på Tinghøjen

ved Kejtum. Det samme ved Havneby på Rønmø og vel også på de andre vadehavsøer og på fastlandet. Man havde kongelig tilladelse til at holde konfirmation i februar for de drenge, der skulle med til de grønlandske farvande. Arbejdet i de grønlandske farvande var strengt og farefuldt. Smakkerne var som regel overfyldte med folk – ofte mellem 100-150 personer. En sømand fortæller, at de lå sammenpakket som sild i en tønde. Da det var koldt om natten, var lugerne lukket. De drenge, der ikke var søstærke, måtte have deres støvler ved siden af sig, når de skulle ofre til havguden.

Ved biikebålet i 1909 var man i stand til fra Morsum Klev på Sild at tælle til i alt 28 biikebål langs øens kyststrækning og inde på fastlandet, bl.a. ved Emmerlev Klev.

Generalforsamling

I Højer har Peers dag gennem mere end 350 år haft en betydning. Den dag havde Højer Bønderkommune sin generalforsamling. Højer Bønderkommunes ledelse bestod af alle, der havde over 25 demat jord. Så længe Bønderkommunen har eksisteret, har den holdt sin årlige generalforsamling på Peers dag – altså den 22. februar. Her blev alt aftalt med valg af oldermand og markmand, og når det lukkede møde var forbi, samledes man til "en glant awten", og ikke alle gik appelsinfri hjem. I 1965 fik damerne lov til at være med. Generalforsamlingen holder man fortsat den 22. februar.

Tusindårigt fællesskab

Jeg har her prøvet at give et lille billede af, hvad biikebålet eller Peers Awten er. Det er et billede af et samfund, der gennem tusind år har haft brug for fællesskab, de kunne give rygrad for at føre hverdagen videre. Peers Awten i 2006 festlig med over 300 deltagere. Også i 2007 den 21. februar kl. 19 er der Peers Awten med biikebål på stranden ved Emmerlev Klev nord for Højer, fulgt af sang og fortælling på Hotel Emmerlev Klev. Her synges den sang, der er skrevet af Folmer Christiansen, Højer, til biikebålet ved Emmerlev Klev:

Mel.: For en fremmed.

Kyndelmisse har vi bag os
lys har mørket overmandet.
Peer ta'r glohed sten fra ovnen
kaster den med fryd i vandet.

Forhen drog da egnens søfolk
ud på togt med hårde dage.
Afskedstung var Peers aften:
Hvem når sund og rask tilbage?

Blus de tænder så på stranden,
biikebål langs kysten gløder;
hvorhen de end øjet vender,
frænders hilsen da de møder.

Jagt på hval i isfyldt farvand,
det er dåd for hårde drenge.
År for år dem togter lokker
om med vilkår nok så strenge.

Her vi mindes vil de gamle;
atter vil nu blus vi tænde.
Som en hyldest til de gæve
biikebål igen skal brænde.

Marskens Guld

Æ Synnejysk Forening har støttet Maja og Halvor Bogh tæ å kun ugi disse cd-er. Den føst æ klar å numme 2 forvintes ugi en november. Æ CD ka køfes via vores butik å æ hjemmesie!

Lørda d. 5. februar var dæ resepsjon å Haggens i Tynne, hvo den føst CD bleu præsentee.

Halvor Bogh skriver:

20 juli 1639 og 21. april 1734 fandt Kirsten Svendsdatter og Erik Lassen i marsken ved Gallehus 2 guldhorn. Mange har siden ledt, men ikke fundet flere.

Maja å Halvor ve æ resepsjon å Hage's.

Men der er masser af guld i marsken, nemlig i form af skønne sange og smukke digte.

Jeg har gennem de sidste par år indsamlet og skrevet musik til 2 CD'er, der skal rumme sange og instrumentaltstykker fra marsken ved Tønder og omegn. Jeg synes det er på tide, at noget af det materiale, som ligger i skuffer og skabe kommer frem i dagens lys og får nyt liv. Ind imellem sangene, krydres der med nogle instrumentaltstykker, som for mig på en eller anden måde har forbindelse med Tønder eller Sønderjylland – flere af dem nyskrevne.

Det er dette "kulturelle guld" titlen på de 2 CD'er refererer til (Se mere på www.halvorbogh.dk)

Mælemskort

Æ kupon neenfå gælle som mælemskort. Det er kun gyldig mæ æ postvæsens stempel af navn å æ bachsie.

Medlemskort tæ Æ Synnejsk Forening 2011

Arrangemente:

Tosda 3. marts 2011 kl. 18.30

Generalfosamling å Acheskov Kro kl. 18.30

Pris: 150,-

Onsda 18. maj 2011 kl. 19.00

Rundvisning å Sønderborg Slot

Pris inklusiv entre o kaffebord æ 130,00 kr.

Freda 10. juni kl. 16.00

Guidet rundvisning i Møgeltynne.

En tim rundvisning i æ slotspark å æ slotsgæ.

Vi møes å æ parkeringsplas øve fo æ slot.

Pris 25 kr. pr person.

Tæmælling te ålle arrangemente:

Ann Posselt, telefon 74 66 92 20 elle å mail, pack@bbsyd.dk

Næste uegau af Æ Blaj komme i maj 2011

Æ Synnejysk Forening

www.synnejysk.dk

Forman:

Kjeld Andresen
Nørregade 8,
6534 Acheskau
74 83 34 00
30 74 45 96
mail: ka1403@live.dk

Næstforman:

Tage Lametsch, Ulkebøl, tlf. 74 42 75 64

Øvrigh bestyrels:

Ann Posselt, Røjekro: tlf. 74 66 92 20,
mail: pack@bbsyd.dk
Ann æ sekretær å taj sæ af tæmællinge.

Ingrid Pedersen, Gram, tlf. 74 82 18 55
H.C. Clausen, Affenraa. Tlf. 74 61 36 56
Carl E. Michelsen, Tynne. Tlf. 74 72 50 63

Peder Luckmann, Tautlund. Tlf. 22 70 30 84,
mail: luckmann@email.dk
Peder æ kasserer å redaktøe af Æ Blaj

Ny indmeldelse sendes tæ æ forman
Kjeld Andresen.

Kontingente for 2011:

100 kr. som privatperson.	150 kr. pr. husstand (par m.m.)
60 kr. hvis man æ unne 20 åe.	150 kr. pr. husstand i æ ueland.
500 kr. for firmaer (inkl. annonce på æ jemmesie)	

Æ beløb ka indbetales å kontonummer
7910-1139677.

Afsender:
Æ Synnejysk Forening
att. Kjeld Andresen
Nørregade 8
6534 Agerskov